Lenka. BPP (2025)11: IX | ପ୍ରାଚୀ ପତ୍ରିକା
ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ | ମୁକ୍ତ ପ୍ରବେଶ
DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.18186245
ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

"ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା : ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି'

ସ୍ନେହପ୍ରଭା ଲେଙ୍କା

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଦୁଃଖ-କଷ୍ଟ କ'ଣ ଜାଣିନଥିବା ଗୋଟେ ସରଳ ଝିଅ ଶିଉଳି, ବିବାହ ପରେ ତା ଜୀବନରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ବ୍ୟଥାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନପାଇଛି ଉପନ୍ୟାସିକାରେ । ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଉଳି ସହିତ ତା ଜେଜେମା' ଛାଇପରି ରହିଛି । ଉପନ୍ୟାସିକା ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ମନେହେବ ଶିଉଳି ଏବଂ ତାର ଜେଜେମା' ଚରିତ୍ର ଯେପରି କାହାଣୀର ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମା ସଦୃଶ ତୁଳନୀୟ । ପିଲାଟି ବେଳୁ ଯେଉଁ ଜେଜେମା'ର ଆକଟ, ଆଦର ଓ ସ୍ନେହ ପାଇ ଶିଉଳି ବଢ଼ିଆସିଥିଲା, ବିବାହ ପରେ ମଧ୍ୟ ଜେଜେମା'ର ସହଯୋଗ - ସହାୟତା ଏବଂ ସାହସ ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଜୟୀ ହେବାରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଭରି ଦେଇଛି । ଶିଉଳି ପାଠପଢ଼ି ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ହୋଇଛି ସତ, ଜେଜେମା'ଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାକାର କରିଛି ସତ କିନ୍ତୁ ଏ ସୁଖର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ଜେଜେମା ଆଉ ତା' ପାଖରେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଶିଉଳିକୁ ଯେଉଁ ଗଭୀର କଷ୍ଟ ଦେଇଛି, ତାହାର ଏକ ସୁନ୍ଦର କାହାଣୀ ହେଉଛି 'ଜେଜେମା ଚାଲିଗଲା ।'

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ:

କସ୍ତୁରୀ : ମୃଗନାଭି, ମୃଗଠାରୁ ସୃଷ୍ଟ ସୁଗନ୍ଧ, କଚାଘର : ମାଟିଘର, ବିଭୂତି : ଭସ୍ମ, ପାଉଁଶ, ହୁଲି ଡଙ୍ଗା : ଛୋଟ ନଉକା, ଆପ୍ଲୁତ : ଜଳପ୍ଲାବିତ, ଜଳସିକ୍ତ, ଅହର୍ନିଶି : ଦିନରାତି ।

ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଉପନ୍ୟାସ ହେଉଛି ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଦ୍ୟକଳା ବିଭାଗ । ଯେଉଁଥିରେ ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟର ବହୁବିଦ୍ଧ ଘଟଣା - ଦୁଃର୍ଘଟଣାର ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଆଜି ଉପନ୍ୟାସର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏତେ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଢ଼ିଯାଇଛି ଯେ, ଏକ ଗଣଧର୍ମୀ ସାହିତ୍ୟିକ କଳା ଭାବରେ ପାଠକ ସମାଜରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଲାଭ କରୁଛି । ଉପନ୍ୟାସର ସୀମା ଜୀବନର ସୁବିସ୍ତୃତ ଇଲାକାକୁ ନେଇ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଉପନ୍ୟାସକୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଜୀବନବୋଧ ବୋଲି ଆଖ୍ୟାୟିତ କରାଗଲାଣି ।

ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ଶୈଳୀ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ । ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସର ଜନ୍ମଦାତାର ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଔପନ୍ୟାସିକ ଶୈଳୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଔପନ୍ୟାସିକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ବିଶ୍ୱ ଉପନ୍ୟାସ ଧାରା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସମତାଳରେ ଗତି କରି ଆସିଛି, କେବଳ ଫକୀରମୋହନ, ଗୋପୀନାଥ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥଙ୍କ ପରି ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥୁଳତଃ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଜଣାଯିବ ଯେ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ
Quick Response Code:
Available online at : https://pracheenews.com/
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.18186245
Article No - BPPP00371

ଯୋଗାଯୋଗ : ସ୍ନେହପ୍ରଭା ଲେଙ୍କା, ଗବେଷିକା,
ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,
ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର
E mail : snehaprava2020@gmail.com
Orcid Id : https://orcid.org/0009-0000-8090-711X

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୧୪.୦୯.୨୦୨୫	୧୩.୧୦.୨୦୨୫	୨୬.୧୧.୨୦୨୫	୧.୧୨.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଲେଙ୍କା, ସ୍ନେହପ୍ରଭା; ୨୦୨୫ । "ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା : ଏକ ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି' । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ୯, ପୃଷ୍ଠା :୬୧-୬୫ ।

ଉପନ୍ୟାସ କଳା ତୁଳନାରେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଉପନ୍ୟାସ କଳାରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଉପନ୍ୟାସ କାବ୍ୟ, ପୁରାଣ, ନାଟକରେ ଯାହା ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷଧରି ପ୍ରକାଶ ପାଇପାରିନଥିଲା, ତାହା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ରଖିପାରିଛି । ଏଇ କାଳ ଖଣ୍ଡର ଜଣେ ନାରୀବାଦୀ ଲେଖିକା ସୁଲୋଚନା ଦାସଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ବିଶେଷତ୍ୱ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଢ଼େଇ ଅଧିକ ରହିଛି । ଲେଖିକାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ଭଙ୍ଗ କଣ୍ଢେଇର କାହାଣୀ' ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନିତ ଛୋଟ ଉପନ୍ୟାସଟିର ନାଁ ହେଉଛି, 'ଜେଜେମା ଚାଲିଗଲା' । ଉପନ୍ୟାସର ଆକାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ଉପନ୍ୟାସିକା କୁହାଯାଇପାରେ । ଯାହାର ଭାବସାର ବେଶ୍ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ମନୋଜ୍ଞ । ଲେଖିକା ନିଜେ ଏହାକୁ ଉପନ୍ୟାସିକା ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ମୋର ଆଲୋଚନାରେ 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ସୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଉପନ୍ୟାସିକା ହିଁ କହିବି । ଆଉ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନିତ ସୁନ୍ଦର କାହାଣୀଟିକୁ ଅନୁଭବ ଓ ଅନୁଭୂତିଏକ ସାର୍ଥକ ଅଭିଲିପି କହିବି । ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପାଠକ ପ୍ରାଣକୁ ଚଲ୍ଲିନ ଓ ଆବେଗ ସିକ୍ତ କରି ଦେଇଛି । କାହାଣୀ ଆରମ୍ଭରେ ଲେଖିକା 'ନିଜକଥା' ମାଧ୍ୟମରେ ଠିକ୍ ସେଇକଥା ହିଁ କୁହନ୍ତି । ଯାହା ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନାର ମୂଳ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସାଜିଅଛି ।

"ମୁହଁଟିଏ ଅଛି ତ ତା' ପଛରେ ରହିଛି କାହାଣୀଟିଏ । ସେ କାହାଣୀର ଥାଏ ନିଜସ୍ୱ ରକ୍ତସ୍ୱେଦ, ଅଶ୍ରୁ, ଆନନ୍ଦର ଅନନ୍ୟ ଅନୁଭବ । ଜଗତ ଦେଖୁ ବା ନ ଦେଖୁ ଛାୟା ପରି ଗତିଶୀଳ ହେଉଥାଏ ଜୀବନ ସହିତ ତାର ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରୋଗୋଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ବହନ କରି । ଏ ଅନନ୍ତ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଛପି ରହିଛନ୍ତି ଏମିତି ଅଜସ୍ର କାହାଣୀ । ଜଣେ ସର୍ଜନଶୀଳ ସ୍ରଷ୍ଟାପୁରୁଷ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ସେଇ ବିଦେହୀ କାହାଣୀମାନଙ୍କୁ । ଭାଷାମୂର୍ତ୍ତି ରୂପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ କରନ୍ତି । କାହାଣୀମାନେ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଆନ୍ତି । କହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ନିଜ କଥା । ସଞ୍ଚରି ଯାଆନ୍ତି ଅଗଣିତ ପାଠକ ହୃଦୟକୁ । ଅନ୍ଧାରରୁ ଆଲୋକକୁ ପାଦ ଥାପିବାର ଏ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିର ବିନ୍ଧାଣୀ ଜଣକ ରହିଯାଆନ୍ତି ଅନ୍ତରାଳରେ । ଅଥଚ ତାହାହିଁ ତାଙ୍କ ସର୍ଜନାକର୍ମର ବିଭୂତି । ବିମଳ ଆନନ୍ଦର ଅମୃତ ଉପଲବ୍ଧି । ସେଇଥିପାଇଁ ଜଣେ ସ୍ରଷ୍ଟା ଜୀବନସାରା ଖୋଜୁଥାଏ ଜୀବନକୁ, କାହାଣୀକୁ, ଚରିତ୍ରକୁ, ଦୁଃଖକୁ, ସୁଖକୁ, ଲହୁକୁ । ଏ ଜୀବନ ଅନ୍ୱେଷାର ଶେଷ ନାହିଁ । ନିରବଧି କାଳର ହୁଲି ଡ଼ଙ୍ଗାରେ ବସି ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁର ଏପାରି ସେପାରି ହୋଇଥାନ୍ତି ସ୍ରଷ୍ଟା ।"(୧)

ଅନୁଭୂତି ହେଉଛି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଚିନ୍ତନ ଯାହା ପାଠକ କ'ଣ, ଲେଖକ କ'ଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପ୍ଲୁତ କରିରଖିଥାଏ । ଲେଖିକା ସୁଲୋଚନା ଦାସଙ୍କ ଅନେକ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏହାର ସଫଳ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ଉପନ୍ୟାସର କାହାଣୀ ଯେପରି ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଶିଉଳି ଜୀବନର ଆତ୍ମଲିପି ପରି । ପରିସ୍ଥିତି ଆଉ ପରିବେଶ ମଣିଷକୁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆଣି କେଉଁଠି ଛାଡ଼େ ତାର ଆଖି ଦେଖା ଦୃଶ୍ୟପରି ଉପନ୍ୟାସିକାର କାହାଣୀ ଗତିଶୀଳ ହୋଇଛି ।

ଉପନ୍ୟାସିକାର ପ୍ରଥମରୁ ଗୋଟେ ସାଧାରଣ ଝିଅ ଶିଉଳିକୁ ଅସାଧାରଣ କରି ଚିତ୍ରଣ କରିଅଛନ୍ତି ଲେଖିକା । ଯାହାର ଜୀବନରେ କେବେ ସେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଦେଖିନାହିଁ । ଯିଏ ଯେପରି ମାଗିଛି ଶିଉଳି ତା ସାନ ବୟସରେ ହେଲେବି ସେହିପରି ସହଯୋଗ କରିଛି । ବଡ଼ ଘରେ ତାର ଜନ୍ମ । ପିତାମାତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଜେଜେମା'ର ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଶିଉଳିକୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଧୀନ କରି ଦେଇଛି । ହେବକି କେମିତି ଜମିଦାର ଘରର ଦୁଲଣୀ ସେ । ଯାହା ଲାଗି ଚାକର ବାକର ଖୋଜା ଲୋଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି ଅହର୍ନିଶି ସେ କିପରି ସାଧାରଣ ଝିଅଟେ ହୋଇପାରିବ । ଗ୍ରାମର ଅନେକଙ୍କୁ ଶିଉଳି ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରେ । ସେ ଶଙ୍କରା ବୋଉ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଘରୁ ଲୁଚାଇ କରି ଆଣି ସହଯୋଗ କରିବାରେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ସାମିଲ୍ ହେବାରେ ଶିଉଳିର ଥାଏ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ ।

ଗାଁ ଲୋକଗୁଡ଼ା ବି ଜାଣି ଗଲେଣି । ଶିଉଳିକୁ କେମିତି ସାକୁଲାଇ କହିଲେ କିଛି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପାରିବେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆଦର ଆଉ କଅଁଳିଆ କଥାମାନ କୁହନ୍ତି । ଥରେ ଶଙ୍କରା ବୋଉର ଦୁଃଖକୁ ସହି ନ ପାରି ଶିଉଳି ତାକୁ ନିଜ ଘରୁ ଲୁଚାଇ ଏକ ପାଟଶାଢ଼ୀ ଦେଇଥିଲା । ଏ କଥାଟି ପାଇଁ ଜେଜେମା' ଠାରୁ ଓ ଚମ୍ପା ଧାଇମା ଠାରୁ ଗାଳି ଶୁଣି ଶିଉଳିର ଦେହ ଖୁବ୍ ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ସେବେଠୁଁ କେହି କିଛି କୁହନ୍ତି ନାଇଁ ଶିଉଳି ନାଁରେ ଘରେ । ଏମିତି ଏମିତିରେ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ଗାଁ ମଧ୍ୟରେ ଶିଉଳି ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଚର୍ଚ୍ଚାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସାଜିଥିଲା । ଝିଅଟିଏ ହୋଇ କି ବି ଏତେ ଗୁଣର ଆଉ ଶିକ୍ଷିତ । ଏକଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଚିତ୍ର ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ବୟସ ବଢ଼ିବା ସହିତ ଜେଜେମା' ବି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥାଏ, ଝିଅକୁ କେମିତି ହାତକୁ ଦିହାତ କରିବ ବୋଲି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡକା

ଯାଇ ଖବର ନିଆହେଲା ଭଲ ପାତ୍ରଟିଏ ଲାଗି । କିଛି ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ନଟ ଅବଧାନ ଭଲ ପାତ୍ରଟିଏର ସନ୍ଧାନ ନେଇ ଆସିଲେ । ପିଲା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ, ଗାଁରେ ଜମିଜୁମା ଅଛି । ଚାକିରି କରିଛି, ଏମିତି ଅନେକ କଥା ମାନପାତ୍ର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅବଧାନ କହିଗଲେ । ଜେଜେମା'ର ବି ମନକୁ ପାଇଲା । ସେଇଠି ଶିଉଳିର ବାହାଘର ସ୍ଥିର ହେଲା । ବାହାଘର ସିନା ଭଲ ପାତ୍ର, ଭଲ ଘର, ଦେଖି ହେଲା" କିନ୍ତୁ ଶିଉଳି ଭାଗ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଯୋଗ ଓ କଷ୍ଟ ଲେଖା ଅଛି ତାର ଆରମ୍ଭ ଏଇଠାରୁ ହିଁ ହେଲା । ପ୍ରଥମେ ପାଠୁଆ ବୋହୂ ବୋଲି, ଶାଶୁ ଘର ଲୋକେ ଶିଉଳିକୁ ହଠାତ୍ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ଶିଉଳି ବାହାଘର ପରେ ରେଭେନ୍ସାରେ ଆଇ.ଏ.ସି. ପଢ଼ିଲା । ଜେଜେମା'ର ସ୍ୱପ୍ନ ଡାକ୍ତରାଣୀ ହେବ । ଏମିତି କିଛି ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ସ୍ୱାମୀ ଦେଶସେବା ଲାଗି ଚାକିରୀ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ପେଟରେ ପିଲାଟିଏ ବଢ଼ିଲାଣି । ଏତେସବୁ ଅସୁବିଧାରେ ସେଇ ଜେଜେମା ଆସି ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୁଏ । ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରେ । ନିଜ ଗାଁରୁ ଥାଇ ପୋଇଲିମାନଙ୍କୁ କହି ଶିଉଳିର ସମସ୍ତ କାମ କରିନିଏ । ବିପଦ ଆପଦ ସବୁଥିରେ ଜେଜେମା' ଶିଉଳିକୁ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ।

ଶିଉଳି ଭଲ ପାଠପଢ଼ି ଏମ୍.ବି.ବି.ଏସ୍. ପାସକରି ଡାକ୍ତରାଣୀ ହୁଏ । ଜେଜେମା'ର ଖୁସି କହିଲେ ନସରେ । ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଥିବା ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ଆଣି ଅଣନାତୁଣୀ ବୋହୂକୁ ତାର ସନ୍ତକ କହି ଦେବାବେଳେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଏ । ଯେ ତୋ ପୁଅ ବାହଘର ମୁଁ ଦେଖିପାରିବି କି ନାଇଁ । ବୟସ ତ ଆଉ ମୋତେ ଅନାଇ ବସିନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବି । ଏକଥା ଶିଉଳିକୁ କଷ୍ଟ ଦିଏ । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ କେତେ ସବୁ ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ସେ ଚାକିରି କରିଛି ସତ । କିନ୍ତୁ ତା ସୁଖ ଦୁଃଖର ଜେଜେମା' ପାଇଁ କିଛି କରିପାରିନି । ଏମିତି କେତେ କଥା ଶିଉଳି ମନକୁ ଆସୁଥାଏ । ଜେଜେମା' ଦୁଇ ଦିନ ଶିଉଳି ପାଖରେ ରହି ଗାଁକୁ ଯିବାର ମାସିଟିଏ ଯାଇଛି କି ନାଇଁ ଫୋନ୍ ଆସିଲା । ଜେଜେମା ହାର୍ଟ ଆଟାକ୍‌ରେ ଚାଲିଗଲା ।" ଶିଉଳି ସେଦିନ କାନ୍ଦିପାରିଲା ନାହିଁ, ଅଧର୍ଯ୍ୟରେ । ସତେକି ତା ଉପରେ ଆକାଶଟା ଖସି ପଡୁଥିଲା, ଯେଉଁ ଆଶ୍ରା ଆଉ ବିଶ୍ୱାସର ମଣିଷଟା । ତାକୁ ଏଡ଼ିକିଟିରୁ ଏତୁଟିଏ ଯାଏଁ ସହଯୋଗ କରିଥିଲା ସେ ଆଜି ନାହିଁ । ଶିଉଳି ଲଥକିନା ବସିପଡ଼ିଲା କାଉଚ ଉପରେ । କିନ୍ତୁ ମହମହ କସ୍ତୁରୀ ପରି ସର୍ବତ୍ର ଖେଳି ବୁଲୁଥିଲା । ଜେଜେମା'ର ଭଲ ପାଇବାର ବାସ୍ନା । ଆକାଶ ପାଣି ପବନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସ୍ୱରାୟିତ ହେଉଥିଲା । ଜେଜେମା'ର ସ୍ୱର ମାଲୋ । ମା' ଶିଉଳି ... । ଆଲୋ ଶୁଣୁଛୁ ... । ମୁଁ କ'ଣ କହୁଚି ପରା ... ।"(୨)

ଏମିତି ଏକ ଅକୁହା, ଅଦେଖା ଦୁଃଖଭରା କାହାଣୀ 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା ଉପନ୍ୟାସିକାର ବିଷୟସାର । ଯାହାକୁ ପାଠକଲେ ମନେହେଲେ ଏକ ଅଲେଖା ଅକୁହା ଜୀବନର କୋହ । ଯାହା ଲେଖିସାରିବା ପରେ ଲେଖିକା ନିଶ୍ଚୟ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଥିବେ । ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର କାହାଣୀ । ଚରିତ୍ରମାନେ ବି ମନେହେବା ଆପଣା ଆପଣା ପରି । ଆଉ ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ସ୍ଥାନିତ ଦୁଃଖଗୁଡ଼ିକ ଜୀବନର ଏକ ଏକ ଅନ୍ତଃଲିପି ପରି ।

ନାରୀବାଦର ସ୍ୱର ଓ ସ୍ୱାକ୍ଷର :

ଅନ୍ୟସବୁ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିପରି ଲେଖିକା ସୁଲୋଚନା ଦାସଙ୍କ 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ନାରୀବାଦର ସ୍ୱର ଏତେ ଅଧିକ ନଥିଲେ ବି ଖୁବ୍ ପତଳା ନୁହେଁ । ପ୍ରାୟତଃ ଲେଖାରେ ତାଙ୍କର ଉଦାରପନ୍ଥୀ ନାରୀବାଦର ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ଉପନ୍ୟାସିକାର ଜେଜେମା' ଓ ଶିଉଳି ଚରିତ୍ର ଦୁହେଁ ନାରୀବାଦର ଆଭିମୁଖ୍ୟରେ ଗଢ଼ା । ସମାଜ ଓ ସମାଜର ନାନାବିଧ ବିଧି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏ ଦୁଇ ଚରିତ୍ର ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ବରଂ ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ନିଜକୁ ଆଗ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ, ପରେ ସମାଜ ଆପେ ଆପେ ବଦଳିବାକୁ ବାଧ ହେବ । ଯେପରି ଆଲୋଚିତ ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ନାରୀଶିକ୍ଷା, ନାରୀର ସ୍ୱାଧୀନଚିନ୍ତା ଓ ବୃତ୍ତିଜୀବୀ ନାରୀର ଅତି ସୁନ୍ଦର ଉଦାହରଣ ଭାବେ ଶିଉଳି ଚରିତ୍ରକୁ ନେଇପାରିବା । ସମୟ ଆଉ ପରିସ୍ଥିତି ନିଜ ସାଥିରେ ଯେପରି ରଙ୍ଗ ବଦଳାଇଛି, ସେଇ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସାମ୍ନାକରି ଶିଉଳି ଆଗକୁ ବଢ଼ିଛି । ଶିଉଳିର ପ୍ରେରଣା ସାଜିଅଛି ତାର ଜେଜେମା' । ଛାଉ ପରି ସେ ତା ନିକଟରେ ରହିଛି । ନାତୁଣୀ ତା' ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧରେ କିପରି ସଫଳ ହେବ, ସବୁବେଳେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସହଯୋଗ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଲେଖିକା ସୁଲୋଚନା ଦାସ ଶିଉଳି ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନାରୀ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ସମାଜର ନ୍ୟୁନତାବୋଧର ଧାରଣ ଏବଂ ଗତାନୁଗତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇଛନ୍ତି । ପୁରୁଷ ପରି ନାରୀ ମଧ୍ୟ ଚାକିରୀ କରି ନିଜର ସନ୍ତାନଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝି ଘର

ଚଳାଇପାରେ, ତାର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ଶିଉଳି ଚରିତ୍ର । ପାଠପଢ଼ାକୁ ନେଇ ଶିଉଳି ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ଝଡ଼ ଶାଶୂ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ପ୍ରତିବାଦରୁ ଉଠିଥିଲା ତାର ନମୁନା ଏଇପରି ।

"ଗୋଟେ ବିବାହିତା ନୂଆବୋହୂ ଏପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା କେତେଦୂର ସମୀଚୀନ ? ଏହା କ'ଣ କେବେ ସମ୍ଭବ ? ଝଡ଼ ଉଠିଲା ଶାଶୂ ଘରେ । ଯଦି ପଢ଼ିବାକୁ ତାର ଏତେ ଇଛା ଥିଲା, ବାହା ହେଉଥିଲା କାହିଁକି ? ବାପଘରେ ରହି ପଢ଼ିଥାନ୍ତା, ଚାକିରି କରିଥାନ୍ତା । ଆମ ପୁଅ ତ ପ୍ରଫେସର ହେଇଛି କଲେଜରେ । ସେ କ'ଣ ପାଳିପୋଷି ପାରିବନି ଯେ, ଇଏ ପାଠ ପଢ଼ିଲା । ପାଠପଢ଼ି କ'ଣ ସାତପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧାର କରିବ । ତା' ପେଟକୁ ମୁଠାଏ ଦାନା, ଦେହକୁ ଖଣ୍ଡେ କନା ଯୋଗାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯଦି ଆମର ନାହିଁ, ତେବେ ତାକୁ ଏଠି ବାହା ଦେଉଥିଲେ କାହିକି ?"(୩)

ପାର୍ଥିବ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅନାଶକ୍ତ ଭାବ :

'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ଉପନ୍ୟାସିକାର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଶିଉଳି ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ବହୁବିଦ୍ଧ ଦୁଃଖ-ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆସିଛି, ସେଥିରେ ସେ ବିଚଳିତ ହୋଇନାହିଁ । ସବୁ କିଛିକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ନାରୀର ସ୍ୱଭାବ ସାଧାରଣତଃ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରିୟ ହୋଇଥାଏ । ଅଳଙ୍କାର ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ସ୍ୱାଭିମାନକୁ ଅଧିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସଂପର୍ଣ୍ଣ କରେ । କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚିତ ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଘରର ଅସୁବିଧା ସମୟରେ ଶିଉଳି ନିଜର ଅଳଙ୍କାରକୁ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ତୁଛ ମନେକରିଛି । ତା'ଲାଗି ଘର ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅଳଙ୍କାର ଠାରୁ ଘରର ସମ୍ମାନ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ରକ୍ଷାକରେ । ସ୍ୱାମୀର ଅସମୟରେ ଘର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯଦି ଅଳଙ୍କାରକୁ ତୁଛ କରି ଘରର ମାନ-ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିପାରୁଛି । ତେବେ ତାଠୁଁ ଅଧିକ ବଡ଼ କଥା ଏ ସଂସାରରେ କିଛିନାହିଁ । ଉପନ୍ୟାସିକାର ଅନ୍ତିମ ଭାଗ ଆଡ଼କୁ ଏହାର ଅନେକ ଉଦାହରଣ ରହିଛି ।

ଉପନ୍ୟାସିକାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଉତ୍କଣ୍ଠା :

'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ଉପନ୍ୟାସରେ ଅନ୍ତଃଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଅପେକ୍ଷା ବହିଃଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ମାତ୍ର ଅଧିକ । ଶିଉଳି ଓ ଜେଜେମା' ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଘଟଣାବଳୀ ଘଟୁଛି ଏବଂ ସହଯୋଗୀ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନୂତନ ଘଟଣାର ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି ଏ ସମସ୍ତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଏକ ଏକ ପରିସର । ଯେପରି ଶିଉଳି ପିଲାଥିଲାବେଳେ ଶଙ୍କରାବୋଉକୁ ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ଲୁଚାଇ ଚୋରାଇ କରେ ତା ପାଠକ ମନରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଉତ୍କଣ୍ଠା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଘରଲୋକ ଏସବୁ ଜାଣିଲେ ଶିଉଳିକୁ କ'ଣ କହିବେ । ଗାଳିଦେବେ କି ମାଡ଼ ମାରିବେ । ପରେ ପରେ ଶିଉଳିର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଖୋଜାଯିବା । ବୈବାହିକ ଜୀବନରେ ନାନା ଝଡ଼ଝଞ୍ଜା, ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଏବଂ ଶିଉଳିର ସଫଳତା, ଏସବୁ ଉପନ୍ୟାସିକାର କାହାଣୀ କଳାକୁ ଅଧିକ ରସସିକ୍ତ କରାଇଛି । ଯାହାର ସମସ୍ତ ଶ୍ରେୟଃ ଅଉପନ୍ୟାସିକାରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଉତ୍କଣ୍ଠାକୁ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଏତେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ଓ ସହଜ ସରଳ ଭାବରେ ଉପନ୍ୟାସିକାର ବିଷୟସାରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଛି, ତାହା ସୃଷ୍ଟିଟିକୁ ମୂଳରୁ ଚୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠକଲେ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ହୋଇଥାଏ ।ପାଠକ ଲାଗି ଏଇ ଆଗ୍ରହ ଟିକକ ଯୋଗାଇଛି ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ସ୍ଥାନିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଉତ୍କଣ୍ଠାର ଉତ୍ତମ ସମାବେଶ ।

ବର୍ଣ୍ଣନା ବିଳାସରେ ଶାବ୍ଦିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନା, ଉପମା ଓ ଗ୍ରାମୀଣ ଢଗଢମାଳି

ସାହିତ୍ୟ କଳାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ବିଳାସର ଆବଶ୍ୟକତା ବହୁଭାବରେ ରହିଛି । ସାହିତ୍ୟ ଯେତେ ବର୍ଣ୍ଣନା ସର୍ବସ୍ୱ ହୁଏ ପାଠକ ଆଦୃତି ସେତେ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଆଲୋଚିତ ଉପନ୍ୟାସିକା 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା'ରେ ଯେଉଁସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା ବିଳାସ ଓ ଶାବ୍ଦିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ତା ନିମ୍ନମତେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ ।

ବୟସ କିପରି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ । ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖିକା ଗୋଟେ ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ...

୧) "ଏକଦା ସୁନ୍ଦରୀ ଭାବରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ମଣି ବଡ଼ବୋଉ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡୁଥିଲେ ମେଞ୍ଚାଏ ଓଦା କାତୁପରି ।(୪) ସୁନ୍ଦରତା ସବୁ କାଳକୁ ରୁହେନାହିଁ । ବର୍ଷା ଦିନକୁ କଚାଘର ଅସୁବିଧା ପରି ସୁନ୍ଦରତାକୁ ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇଥାଏ ।

୨) "ମଣି ବଡ଼ବୋଉ ପାଦ ବଢ଼େଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ପୋଖରୀ କୂଳକୁ କି ଗଛମୂଳକୁ । ଦୁଃଖ, ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଅଭାବ, ଅନଟନ, ଲଜ୍ଜା ଅପମାନ ଯେପରି ତାଙ୍କ ମଥାର ତିଳକ । ବିଧାତା ଶିଳାଲିପି ପରି ଖୋଦେଇ କରି ଦେଇଛି, ଯାହା କେବଳ ଶ୍ମଶାନର ଚିତା ଭସ୍ମରେ ହିଁ ବିଲୀନ ହେବ ।"(୪)

ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଦୁଃଖ-ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ଲଜ୍ଜା ଅପମାନକୁ ଲେଖିକା ମଥାର ତିଳକ ସହିତ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି । ଆଜିର ବସ୍ତୁବାଦୀ ମଣିଷ ପାଖେ ଧନ ଦୌଲତର ମାନ ସମ୍ମାନ ବେଶୀ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଦୁଃଖ-ଅସୁବିଧାରେ ଜୀବନ ଜୀଉଁଥିବା ମଣିଷର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଉପନ୍ୟାସିକାରେ ସ୍ଥାନିତ କିଛି ଆପ୍ତବାକ୍ୟ ବା ଗ୍ରାମୀଣ ଢ଼ଗଢ଼ମାଳିର ଉଦାହରଣ -

* ଏ ଅନ୍ଧ ଭଲ ପାଇବାକୁ, ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ବି ପଛଉ ନଥିଲେ ।
* କଥାରେ ଅଛି ପରା ଜନମ, ମରଣ, ବରଷା; କହି ନ ପାରଇ ପୁରୁଷା ।
* କଥାରେ ଅଛି, ବଡ଼ଲୋକକୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନିଶୁଣି ନାହିଁ ।
* ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ଶାମୁକାଟିଏ, ତା' ଗର୍ଭରେ ସେ ସାଇତି ରଖିଛି ସ୍ୱାତୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ସଂଚାରିତ ହୋଇଥିବା ମହାର୍ଘ୍ୟ ମୁକ୍ତାଟିଏକୁ । ନାରୀ ଜୀବନର ଏହା ହିଁ ସାର୍ଥକତା । ପୂର୍ଣ୍ଣତା ।

ଏପରି କେତେକ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ସୁଲୋଚନା ଦାସଙ୍କ 'ଜେଜେମା' ଚାଲିଗଲା' ଉପନ୍ୟାସିକାକୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଣବନ୍ତ କରିଗଢ଼ିଛି । ଯେଉଁଠି ନାହିଁ ତତ୍ତ୍ୱ ବା ଦର୍ଶନ । ନାହିଁ ଆଡ଼ମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷା ବା ବାକ୍ୟ । କେବଳ ସରଳ ତରଳ ଦୁଃଖ କେତୋଟି ଆଉ ଦୁଃଖକୁ ଆପଣାର କରି ବାଟ ଚାଲିଥିବା ଶିଉଳି ଜୀବନର ଜୀବନାଲେଖ୍ୟ ଏ କାହାଣୀକୁ ଅଧିକ ଭାବ ଗମ୍ଭୀର କରି ଗଢ଼ିତୋଳିଛି ।

ଜୀବନରେ କିଏ କେତେ ପାଇଲା ତାହା ଯେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ସବୁ କିଛି ହରାଇ ସରିବା ପରେ ଆଉ କ'ଣ ହରାଇବାକୁ ବାକି ରହିଲା ତାହା ଗୁରୁତ୍ୱ ରଖେ । ଲେଖିକା ସୁଲୋଚନା ଦାସ ଉପନ୍ୟାସିକାର ଚରିତ୍ର ଶିଉଳି ମଧ୍ୟଦେଇ ଏହାର ଏକ ଚମତ୍କାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଜେଜେମା'ଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରାଣଠୁଁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ଯାହାର ପ୍ରେରଣା ଆଉ ଶ୍ରଦ୍ଧା-ଆର୍ଶିବାଦରେ ଶିଉଳି ଜୀବନର ବହୁବିଦ୍ଧ ଦୁଃଖ-କଷ୍ଟ ଭୁଲି ଯିବା ଲାଗି ସାହସ ଜୁଟାଇ ଥିଲା । ଜେଜେମାର ମୃତ୍ୟୁ ଶିଉଳିକୁ ଅନାଥ କରିଦେଲା । ଜୀବନସାରା ଦୁଃଖ ବାଣ୍ଟି ନେବାକୁ ସେ ତା ସହିତ ଛାଇପରି ରହିଲା କିନ୍ତୁ ସୁଖ ସମୟ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଏକାକରି ଚାଲିଗଲା ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ, ସୁଲୋଚନା, ଭଙ୍ଗା କଣ୍ଢେଇର କାହାଣୀ' ବିଜୟିନୀ ପବ୍ଲିକେଶନ୍ସ, ଶଙ୍କରପୁର, ଅରୁଣୋଦୟ ମାର୍କେଟ୍, କଟକ-୧୨, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୨୦୧୭, ପୃଷ୍ଠା - ନିଜକଥା ।

୨. ତତ୍ରୈବ - ପୃଷ୍ଠା - ୧୫୨

୩. ତତ୍ରୈବ - ପୃଷ୍ଠା - ୧୪୨

୪. ତତ୍ରୈବ - ପୃଷ୍ଠା - ୧୩୬

୫. ତତ୍ରୈବ - ପୃଷ୍ଠା - ୧୩୭

❖ ❖ ❖